

Aan:
Directeur VWS-VGP
Directeur LNV-PAV
IG-NVWA

bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Catharijnesingel 59
3511 GG Utrecht
Postbus 43006
3540 AA Utrecht
www.nvwa.nl

Contactpersoon

T 088 223 33 33
F 088 223 33 34
risicobeoordeling@nvwa.nl

Datum

23 maart 2023

Onze referentie

TRCVWA/2023/1480

Opdrachtgever

Directeur bureau
Risicobeoordeling & onderzoek

Datum vaststelling

23 maart 2023

nota

Begeleidende nota van de directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoek bij de NVWA Consumentenmonitor 2023

Samenvatting

- *Uit analyses van meerjarig onderzoek blijkt dat het merendeel van de Nederlandse bevolking er inderdaad in redelijke mate op vertrouwt dat dit ook zo is. Het algemene vertrouwen in de veiligheid van voedingsmiddelen is tussen 2003 en 2023 redelijk stabiel.*
- *De stelling "Ik maak me zorgen over de veiligheid van voedingsmiddelen" vormt de basis van het kengetal van de voedselveiligheid. Dit kengetal is 3,36 en dit is vrijwel hetzelfde als in 2021, nl. 3,34.*
- *Het vertrouwen dat consumenten hebben in de veiligheid van verschillende soorten levensmiddelen is licht gedaald in 2023 ten opzichte van eerdere jaren. Deze daling is wellicht te koppelen aan (de nasleep van) COVID-19 en de huidige oorlog in de Oekraïne.*
- *Het vertrouwen van consumenten in informatie over voedselveiligheid van verschillende organisaties en instanties is eveneens licht gedaald. Ook deze daling is wellicht te koppelen aan (de nasleep van) COVID-19 en de huidige oorlog in de Oekraïne.*

Inleiding

Op 28 januari 2002 werd in de Europese Unie de Algemene Levensmiddelen Verordening ((Verordening (EG) Nr. 178/2002) van kracht, onder meer ingegeven door de BSE-crisis en dioxines in diervoeder. Door deze wet moest de voedselveiligheid op hoog niveau geborgd worden, en zouden burgers erop kunnen vertrouwen dat hun voedsel veilig is. Onderzoek naar hoe consumenten voedselveiligheid beleven, hun vertrouwen erin, hun zorgen en knelpunten is van belang voor de ontwikkeling van beleids- en toezicht-strategieën en risicocommunicatie over voedselveiligheid. Bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) onderzoekt al ruim 20 jaar de perceptie van burgers met betrekking tot voedselveiligheid. Een

belangrijk onderdeel is de Consumentenmonitor, een enquête-studie bij meer dan 3000 personen uit een breed representatief panel, die samen met Onderzoeksbureau GfK tweejaarlijks wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Na een vooronderzoek vanaf 2003, wordt al sinds 2006 via een web-enquête gepeild in welke mate consumenten de veiligheid van levensmiddelen vertrouwen. Daarbij wordt sinds 2015 ook nagegaan in welke mate de informatie vertrouwd wordt van verschillende organisaties en instanties over de veiligheid van levensmiddelen. Tevens wordt de rangorde vastgesteld van vertrouwen in de veiligheid van producten. Aan elke peiling zijn ook vragen toegevoegd over een actueel onderwerp. In de peiling van 2023 zijn vragen gesteld over kruiden, microplastics, genetisch gemodificeerde dieren, stoffen zoals PFAS en dioxines, kweekvlees, bestraling van levensmiddelen, internethandel, import van buiten de EU en voedselschaarste en voedselverpakkingen.

De NVWA Consumentenmonitor 2023 laat zien dat het vertrouwen in het systeem van voedselveiligheid behoorlijk stabiel is. Dit vertrouwen wordt uitgedrukt in het kengetal: de representatie van de antwoorden op 1 algemene vraag: 'Ik maak mij zorgen over de veiligheid van voedingsmiddelen'. Het kengetal wordt berekend door de schaal = 6 - [gemiddelde score op deze negatief gestelde vraag] (zie Bijlage 1). Het kengetal bedroeg in 2021 3,34 en in 2023 3,36, en toont dus een minieme stijging van 0,02. Daarmee is het vrijwel gelijk aan de waarde aan het begin van deze eeuw.

Uit de beantwoording van specifieke vragen over producten en de diverse partners in de voedselketen blijkt dat daar het vertrouwen de afgelopen twee jaar is gedaald, wellicht mede als gevolg van (de nasleep van) COVID-19 en de huidige oorlog in Oekraïne. Ook ten tijde van de wereldwijde financiële crisis in 2008 werd een daling van het vertrouwen gevonden in de peiling. Na 2008 herstelde het vertrouwen in producten en partners in de voedselproductieketen. Ten tijde van de paardenvlees-affaire in 2013 werd enige terugval gezien, evenals een minimale terugval ten tijde van de fipronil-affaire met eieren. Toch is het algemene beeld dat er gematigd positief vertrouwen is, en dat dit behoorlijk stabiel is, en dat het vertrouwen soms een dip vertoont die redelijk snel herstelt.

Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste uitkomsten van de NVWA Consumentenmonitor 2023.

Hoogachtend,

*Prof. dr. Antoon Opperhuizen
Bureau Risicobeoordeling & onderzoek*

Uitkomsten NVWA Consumentenmonitor 2023

1 Consumentenvertrouwen in de veiligheid van voedingsmiddelen (algemeen)

- De antwoorden op 12 samenhangende vragen tonen het beeld dat het vertrouwen in voedselveiligheid licht is gedaald.
- In 2023 antwoordde 82% van de ondervraagden het 'eens'/'helemaal eens' te zijn met de stelling '*over het algemeen zijn voedingsmiddelen veilig*'. Desondanks vindt in 2023 ongeveer 28% van de ondervraagden dat er 'niet voldoende'/'helemaal niet voldoende' gedaan wordt aan de veiligheid van voedsel (tabel 6 uit het rapport). Ook dit percentage is stabiel, en nagenoeg gelijk aan dat in 2021. Mensen maken zich met name druk over voedselverspilling en microplastics. In 2023 gaf 10% van de ondervraagden aan het eens te zijn met de algemene stelling '*ik voel me onbehaaglijk over de veiligheid van voedingsmiddelen*'.

2 Consumentenvertrouwen in de veiligheid van 20 groepen voedingsmiddelen (specifiek)

- Bij alle 20 productgroepen is er in 2023 een daling te zien in het consumentenvertrouwen ten opzichte van 2021.
- Het vertrouwen in de voedselveiligheid van eieren is in de peiling van 2023 op een nieuw dieptepunt, vergelijkbaar met 2018, mogelijk door het nieuws over de voortdurende vogelgriep in Nederland of recente berichten over dierenwelzijnsproblemen bij legkippen van geïmporteerde eieren.
- Het vertrouwen in de voedselveiligheid van vis is in de peiling van 2023 gedaald naar het laagste punt tot nu toe.
- Consumenten hebben het meeste vertrouwen in de voedselveiligheid van verse groente en fruit, kruiden, noten, kaas en broodproducten.

3 Consumentenvertrouwen in informatieverstrekking over de voedselveiligheid en de competenties van actoren

- Het consumentenvertrouwen in de informatieverstrekking door verschillende partijen in de voedselketen is heel licht gedaald in 2023 ten opzichte van 2021.
- Consumenten hebben het meeste vertrouwen in informatie van de Consumentenbond (eerste plaats) gevolgd door informatie via tv-programma's zoals Radar, de boerderijwinkels en speciaalzaken (gedeelde tweede plaats). Daarna volgt de NVWA, samen met Voedingscentrum op een gedeelde derde plaats. Deze derde plaats is gelijk aan 2021. Informatie van de overheid bezet de elfde plaats in dit rijtje, en dit is vijf posities lager dan in 2021. De term 'overheid' is helaas niet nader gespecificeerd in de enquête.
- Ook in 2023 lijken consumenten onderscheid te maken tussen informatie van de NVWA en die van de overheid. 61% van de ondervraagden geeft aan '(volledig) vertrouwen' te hebben in de informatie van de NVWA, terwijl nog eens 28% neutraal hierover oordeelt. Voor de overheid is dit percentage vertrouwen 36%, terwijl 39% neutraal oordeelt.
- Informatie via sociale media wordt het minst vertrouwd (58% 'geen'/'helemaal geen' vertrouwen) en zit ruim beneden de andere bronnen van informatie. Slechts 9% van de ondervraagden heeft (volledig) vertrouwen in informatie via sociale media.

4 Consumentenvertrouwen in de actoren van de voedselketen

- Consumenten werd gevraagd naar hun mening over de houding en het gedrag van actoren van de voedselketen: overheid, voedingsmiddelenfabrikanten, boeren en supermarkten. In vergelijking met eerdere peilingen is het vertrouwen van consumenten in al deze actoren gedaald.
- Net als in 2021 percipieert in 2023 ongeveer een derde van de respondenten dat de overheid voldoende tot goed zorgt voor voedselveiligheid, kennis heeft om deze veiligheid te waarborgen, en dat bekwaam kan. Maar ook percipieert ongeveer 26% van de ondervraagden dat de overheid onvoldoende zorgt voor de voedselveiligheid, en ongeveer 32% dat de overheid onvoldoende kennis bezit. En 36% geeft aan dat er onvoldoende openheid en 31 % onvoldoende eerlijkheid is van de overheid over de voedselveiligheid.
- Ook de openheid en eerlijkheid van levensmiddelenproducenten wordt door ongeveer een derde van de ondervraagden als onvoldoende aangemerkt. Dit terwijl slechts ongeveer 10% van de ondervraagden bedenkingen heeft bij de kennis en bekwaamheden van de producenten.
- De kennis en bekwaamheid van boeren ten aanzien van voedselveiligheid wordt over het algemeen ook in 2023 positief gepercipieerd door consumenten, en hun eerlijkheid en openheid wordt positiever gewaardeerd dan dat van andere levensmiddelenproducenten, alhoewel ook hier de percentages zijn gedaald. Ongeveer 7% van de ondervraagden heeft bedenkingen bij de kennis en bekwaamheden van boeren om de voedselveiligheid te borgen.
- Over de rol van supermarkten bij de borging van de voedselveiligheid bestaat ook in 2023 nog veel onduidelijkheid. Bijna de helft van de ondervraagden geeft aan hier neutraal tegenover te staan, of er onbekend mee te zijn. Dat geldt niet alleen voor hun kennis en bekwaamheid, maar ook voor de openheid en eerlijkheid van de supermarkten.

5 Zorgen van de consument

- In vergelijking met 2021 lijken consumenten zich relatief minder zorgen te maken over voeding of de productie van voedingsmiddelen.
- De top drie van zorgen wordt ook in 2023 aangevoerd door voedselverspilling (65% (heel) veel zorgen) en microplastics in voedingsmiddelen (60% (heel) veel zorgen) direct gevolgd door hormonen in vlees (58% (heel) veel zorgen).
- Het is opmerkelijk dat consumenten zich zorgen blijven maken over hormonen en ook in antibiotica in vlees, onderwerpen die in Nederland tamelijk goed geborgd worden.
- Over gezond eten maakt ongeveer 1 op de 3 mensen zich weinig zorgen.
- Opvallend is dat de laatste plaats wordt ingenomen door zorgen over Corona/COVID-19 (24% (heel) veel zorgen).
- Ook opvallend zijn de zorgen van consumenten over genetisch gemodificeerde dieren, een onderwerp dat in Nederland ook goed geborgd is.
- Over Corona/COVID-19 maakt slechts 24% van de consumenten zich nog zorgen, ten opzichte van 48% in 2021.

6 Bekendheid met incidenten voedselveiligheid

- Van de respondenten herinnert 22% zich spontaan in 2023 een incident waarbij de veiligheid van voedsel in gevaar was of het vertrouwen in voedsel in het geding was. In 2021 was dit nog 17%. Deze stijging houdt

- mogelijk verband met de continue aanwezigheid van vogelgriep in Nederland.
- Het incident dat het best wordt herinnerd in 2023, is vogelgriep/kippenziekte. Het aantal consumenten dat fipronil noemt is aan het dalen, maar is nog altijd 8%, ten opzichte van 17% in 2021.

Bijlage 1. De NVWA Consumentenmonitor en de indicator die door het ministerie van LNV wordt gebruikt.

De Consumentenmonitor is een breed opgezette peiling van het vertrouwen van de consument in de veiligheid van voedingsmiddelen, in schakels van de voedselketen en in informatiebronnen. De resultaten worden door LNV gebruikt voor diens begroting en het jaarverslag. De Consumentenmonitor loopt sinds 2006: tussen 2006-2012 jaarlijks, vanaf 2012 tweejaarlijks. Dit maakt de Consumentenmonitor een meerjarig instrument waardoor ontwikkelingen in consumentenbeleving van voedselveiligheid gevolgd kunnen worden, tegen het licht van o.a. optredende voedselcrises en maatschappelijke ontwikkelingen. De vragenlijst voor de Consumentenmonitor wordt uitgezet onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking op basis van geslacht, leeftijd, opleiding, gezinssamenstelling, gemeentegrootte en regio. Sinds 2011 wordt de vragenlijst volledig via internet afgenomen. In 2023 hebben 3694 consumenten meegedaan. Dit aantal is vergelijkbaar met eerdere peilingen. De kern van de Consumentenmonitor is een set van 12 samenhangende vragen over het algemene vertrouwen in de voedselveiligheid. De helft van deze algemene vragen kan beantwoord worden door een score aan te geven tussen de 1 en de 5, waarbij een getal groter dan 3 geïnterpreteerd wordt als vertrouwen, en een getal kleiner dan 3 een gebrek aan vertrouwen indiceert. De andere helft van algemene vragen over vertrouwen in de voedselveiligheid is gesteld als een ontkenning. De antwoorden op deze vragen zijn getransformeerd met $6 - (\text{score antwoord})$ om de score vergelijkbaar te maken met de andere 4 vragen. Als indicator voor het vertrouwen in de voedselveiligheid is enkele jaren geleden door LNV ervoor gekozen het antwoord op de vraag "Ik maak me zorgen over de veiligheid van voedingsmiddelen" te nemen. Omdat dit een vraag is met een ontkenning, is de indicator $6 - 2,64 = 3,36$. In 2021 was deze score 3,34.